

УДК 343.14

DOI <https://doi.org/10.32782/2521-1196.17.2023.17-19>

В. І. Завидняк,

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри публічного права,
Київський університет імені Бориса Грінченка
e-mail: zavudnyakvova@gmail.com*

ORCID ID: 0000-0001-5151-6283

Г. П. Власова,

*доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
завідувач кафедри публічного права,
Київський університет імені Бориса Грінченка
e-mail: vlasovaann@ukr.net*

ORCID ID: 0000-0002-5616-3904

Л. В. Омельчук,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінальної юстиції,
Державний податковий університет
e-mail: o.l.v.0328@gmail.com*

ORCID ID: 0000-0002-2457-0118

СХЕМИ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ ОКРЕМИМИ ПРАЦІВНИКАМИ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

Стаття присвячена висвітленню способів вчинення злочинів окремими працівниками юридичних осіб публічного права. Проводиться детальний, криміналістичний аналіз способів вчинення злочинів керівниками суб'єктів великих підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує 50% та підслідність яких віднесена до компетенції Національного антикорупційного бюро України. Дається визначення та розкривається зміст таких понять, як: «способи вчинення злочинів», «привласнення», «розтрата», «заволодіння».

Ключові слова: *спосіб, суб'єкт, узагальнення, привласнення, розтрата, заволодіння.*

Постановка проблеми та її актуальність. Дослідженню підлягають способи вчинення злочинів безпосередньо керівниками суб'єктів великих підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує 50% та підслідність яких, відповідно до частини 5 статті 216 Кримінального процесуального кодексу України [2], віднесена до компетенції Національного антикорупційного бюро України. Окрім того, здійснюється дослідження (аналіз), порівняння та узагальнення способів вчинення злочинів зазначеними вище суб'єктами за статтею 191, 209 Кримінального кодексу України [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність теми дослідження зумовлена насамперед необхідністю розроблення та вдосконалення науково обґрунтованих пропозицій стосовно удосконалення розслідування способів вчинення злочинів працівниками юридичних осіб публічного права, а саме керівниками суб'єктів великих підприємств, у статутному капіталі яких частка державної або

комунальної власності перевищує 50%. Тим самим є нагальна потреба у вивченні та узагальненні особливостей розслідування способів вчинення злочинів, відповідальність за які передбачена у ст.ст. 191, 209 Кримінального кодексу України, окремими працівниками юридичних осіб публічного права, а саме керівниками суб'єктів великих підприємств, у статутному капіталі яких частка державної або комунальної власності перевищує 50%.

Метою статті є дослідження питання схем вчинення злочинів окремими працівниками юридичних осіб публічного права.

Виклад основного матеріалу дослідження. З появою в Україні Національного антикорупційного бюро України (надалі – НАБУ) злочини, передбачені ст. ст. 191, 209 Кримінального кодексу України, стали розслідуватися набагато ефективніше. За час свого існування детективами НАБУ було розслідувано, а процесуальними керівниками направлено до суду низку обвинувальних актів, пов'язаних із

вчиненням злочинів окремими працівниками юридичних осіб публічного права, а саме керівниками суб'єктів великих підприємств, у статутному капіталі яких частка державної або комунальної власності перевищує 50%.

Так, з Реєстру справ переданих до суду кримінальних проваджень, які розслідувалися НАБУ (за 2016–2018 роки), щодо керівників суб'єктів великих підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує 50%, до суду першої інстанції було скеровано 24 обвинувальні акти по злочинах, відповідальність за які передбачена статтями 191 та 209 Кримінального кодексу України [3].

При цьому з аналізу загальної інформації щодо способів вчинення злочинів за ст. 191, 209 КК України видається, що стосовно керівників суб'єктів великих підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує 50%, до суду було передано 11 обвинувальних актів, пов'язаних з розтратою майна державних підприємств, 11 обвинувальних актів, пов'язаних із заволодінням майном державних підприємств, та 2 обвинувальні акти, пов'язані із заволодінням та розтратою майна державних підприємств.

Окрім того, варто зазначити, що всі 24 обвинувальні акти були кваліфіковані за частиною 5 статті 191 Кримінального кодексу України, класифікуючими ознаками якої є розтрата або заволодіння майном державних підприємств в особливо великих розмірах та вчинення злочину організованою групою. Окремо хочемо звернути увагу на те, що з 24 обвинувальних актів у 3 була зазначена додаткова кваліфікація за ч. 3 або 4 ст. 28 КК України (організованою групою осіб за попередньою змовою або злочинною організацією за попередньою змовою); у 5 була зазначена додаткова кваліфікація за ч. 2 або 3 або 5 ст. 27 КК України (виконавець (співвиконавець) або організатор або пособник злочину).

Отже, з наведеного аналізу та детального вивчення відомостей з інформаційного ресурсу ми бачимо, що злочини, пов'язані з розтратою державного майна, вчинялись такими способами:

- створення корупційних схем, у деяких випадках за попередньою змовою групою осіб за участю керівників державних підприємств щодо розтрати державних коштів шляхом здійснення закупівель на конкурсних (тендерних) торгах по завищених цінах або закупівлі (поставці) обладнання, яке вже декілька разів продавалось та не було новим. Таким способом злочини вчинялись 4 рази;

- створення корупційних схем, у деяких випадках за попередньою змовою групою осіб за участю керівників державних підприємств щодо розтрати державного майна шляхом укладання фіктивних договорів та сплати за послуги, що не надавались. Таким способом злочини вчинялись 3 рази;

- створення корупційної схеми за попередньою змовою за участю керівника державного підприємства щодо розтрати державного майна шляхом прийняття рішення керівником державного підприємства щодо безоплатного повернення рухомого майна державного підприємства іншому приватному підприємству. Таким способом злочин було вчинено 1 раз;

- створення корупційної схеми за участю керівника державного підприємства щодо розтрати державного майна шляхом відчуження на користь третіх осіб право грошової вимоги до іншого державного підприємства. Таким способом злочин було вчинено 1 раз;

- створення корупційної схеми за попередньою змовою за участю керівника державного підприємства щодо розтрати державного майна шляхом продажу державним підприємством електродвигуна іншим компаніям за собівартістю, тоді як ці компанії перепродали цей електродвигун у 2 рази дорожче. Таким способом злочин було вчинено 1 раз;

- створення корупційної схеми за участю керівника підприємства, де частка держави становить 51%, щодо розтрати коштів підприємства не за призначенням. Таким способом злочин було вчинено 1 раз.

Натомість, злочини щодо заволодіння державним майном вчинялись такими способами:

- створення корупційних схем, у деяких випадках за попередньою змовою групи осіб за участю керівників державних підприємств щодо заволодіння державним майном шляхом здійснення закупівель на конкурсних (тендерних) торгах матеріальних цінностей за кошти держави по завищених цінах. Таким способом злочини вчинялись 4 рази;

- створення корупційних схем, у деяких випадках за попередньою змовою групи осіб за участю керівників державних підприємств щодо заволодіння державним майном шляхом здійснення розкрадання майна державного підприємства, в тому числі в рамках дії договорів про спільну діяльність. Таким способом злочини вчинялись 3 рази;

- створення корупційних схем, у деяких випадках за попередньою змовою групи осіб за участю керівників державних підприємств щодо заволодіння державним майном шляхом створення штучної заборгованості державного підприємства перед третіми особами за різними видами правочинів, що виявлялись фіктивними, а в деяких випадках відбувалось стягнення заборгованості через суд та відкривалось виконавче провадження. Таким способом злочини вчинялись 4 рази.

Також із 2 кримінальних проваджень вбачається вчинення злочину шляхом заволодіння та розтратою майна державних підприємств:

а) створення корупційної схеми за попередньою змовою з приватною особою за участю керівника державного підприємства, використовуючи понад 20 підконтрольних підприємств з ознаками фіктивності, під виглядом укладання та виконання господарсько-правових договорів здійснили розкрадання коштів державного підприємства, які призначались для будівництва залізничного пасажирського сполучення м. Київ – Міжнародний аеропорт «Бориспіль»;

б) створення корупційної схеми за участю керівника державного підприємства, за настановою народного депутата та вказівкою голови правління державної акціонерної компанії було укладено 7 договорів поставки (закупівлі товарів за державні кошти) сільськогосподарського обладнання. Частина обладнання дійсно поставлялась на потреби підприємств-лізингоотримувачів, а частина – фіктивно, для надання начебто законності безтоварним операціям та незаконній розтраті бюджетних коштів. Надалі було виготовлено фіктивні фінансово-господарські документи щодо передачі сільськогосподарського обладнання у фінансовий лізинг від державної компанії до третьої особи. Однак фактично обладнання не передавалося, а сплачені за нього на рахунки продавця товару бюджетні кошти були перераховані на рахунки підконтрольних організаторам корупційної схеми підприємств.

Таким чином, з узагальнення та аналізу 24 обвинувальних актів, по яких були передані провадження до суду в період 2016–2018 років, видається, що частина злочинів вчиняється простим способом,

тобто шляхом безпосереднього вчинення дії з розтрати державного майна або незаконного заволодіння державним майном. Натомість, частина злочинів вчиняється складним способом у поєднанні з іншими, додатковими злочинами, які приховувалися, за допомогою певної послідовності специфічних дій, пов'язаних із підготовкою, попередньою змовою групою осіб, приховуванням, розкраданням та легалізацією (відмиванням) коштів, отриманих злочинним шляхом.

Висновки. Підбиваючи підсумок, необхідно зазначити, що у сучасному економічному розвитку та з появою в Україні нових правоохоронних органів, в нашому випадку НАБУ, вбачається тенденція до збільшення та покращення якості виявлення та подальшого досудового розслідування злочинів, вчинених за ст. 191, 209 Кримінального кодексу України окремими працівниками юридичних осіб публічного права, а саме керівниками суб'єктів великих підприємств, у статутному капіталі яких частка державної або комунальної власності перевищує 50%. При цьому в умовах сьогодення визначення та узагальнення основних способів вчинення злочинів за ст. 191, 209 КК України керівниками державних підприємств має досить велике значення, оскільки є потужною інформаційною базою, яка зможе дати багато відповідей та суттєво допомогти у розслідуванні злочинів, вчинених зазначеними вище суб'єктами, та здійснити необхідні заходи держави та правоохоронним органам для попередження їх вчинення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний кодекс України. *База даних «Законодавство України»*. 2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI; зі змін. і доповн. *База даних «Законодавство України»* URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
3. Реєстр справ. *НАБУ*. 2018. URL: <https://nabu.gov.ua/reestr-sprav>.

REFERENCES

1. *Kryminal'nyy kodeks* 2001. Verkhovna Rada Ukrayiny [Criminal Code 2001. Verkhovna Rada of Ukraine]. *Ofitsiyyny sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*. [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> [in Ukrainian].
2. *Kryminal'nyy protsesual'nyy kodeks* 2012. Verkhovna Rada Ukrayiny [Criminal Procedure Code 2012. Verkhovna Rada of Ukraine]. *Ofitsiyyny sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny* [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> [in Ukrainian].
3. *Reyestr sprav* 2018. Natsional'ne antykoruptsiyne byuro Ukrayiny [Register of cases 2018. National Anti-Corruption Bureau of Ukraine]. *Ofitsiyyny sayt Natsional'noho antykoruptsiynoho byuro Ukrayiny* [Official site of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine]. Retrieved from: <https://nabu.gov.ua/reestr-sprav> [in Ukrainian].

V. I. Zavydniak, H. P. Vlasova, L. V. Omelchuk. Schemes of commitment of crimes by individual employees of legal entities under public law

The article is devoted to the issue of ways of committing crimes by individual employees of legal entities of public law. A detailed, forensic analysis of the ways of committing crimes is conducted by the heads of large business entities, whose authorized capital of which the share of state property exceeds 50% and whose jurisdiction falls within the competence of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine. The definition and disclosure of the content of such concepts as: “methods of committing crimes”, “appropriation”, “embezzlement”, “seizure”.

Key words: *method, subject, generalization, appropriation, embezzlement, capture.*